

УДК 141.7:[355.014: 172]

М. М. Шевченко, к. філос. н., доцент

КОНТУРИ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНСЬКОМУ ВІЙСЬКУ: НОВІ КОНТЕКСТИ ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

Анотація. У статті здійснено соціально-філософський аналіз феномену військово-соціальної безпеки, а також визначено соціальні ризики і загрози військово-соціальній безпеці в Збройних Силах України. Запропоновано класифікацію соціальних ризиків щодо ступеня типовості ризиків соціальній безпеці військово-службовців та причини їх виникнення. Доведено, що зростання соціальної напруженості в Збройних Силах України може призвести до високого ступеня ризику невиконання завдань за призначенням. Відповідно, визначення показників (індикаторів) стану соціальної і гуманітарної безпеки військовослужбовців, запровадження постійного моніторингу загроз військово-соціальній безпеці сприятиме формуванню більш обґрунтованих управлінських рішень та підвищенню ефективності державного регулювання військово-соціальних процесів та управління воєною безпекою загалом.

Ключові слова: військово-соціальна безпека, соціальна безпека військово-службовців, гуманітарна безпека військовослужбовців, соціальні ризики і загрози військово-соціальній безпеці, соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей, показники (індикатори) стану соціальної та гуманітарної безпеки військовослужбовців, Збройні Сили України.

Н. Н. Шевченко, к. філос. н., доцент

КОНТУРЫ ВОЕННО-СОЦИАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УКРАИНСКОМ ВОЙСКЕ: НОВЫЕ КОНТЕКСТЫ И ИНТЕРПРЕТАЦИИ

Аннотация. В статье осуществлен социально-философский анализ феномена военно-социальной безопасности, а также определены социальные риски и угрозы военно-социальной безопасности в Вооруженных Силах Украины. Предложена классификация социальных рисков относительно степени типичности рисков социальной безопасности военнослужащих и причины их возникновения. Доказано, что рост социальной напряженности в Вооруженных Силах Украины может привести к высокой степени риска невыполнения заданий по назначению. Соответственно, определение показателей (индикаторов) состояния социальной и гуманитарной безопасности военнослужащих, ввода постоянного мониторинга угроз военно-социальной безопасности будет способствовать формированию более обоснованных управленческих решений и повышению эффективности государственного регулирования военно-социальных процессов и управления военной безопасностью в целом.

Ключевые слова: военно-социальная безопасность, социальная безопасность военнослужащих, гуманитарная безопасность военнослужащих, социальные риски и угрозы военно-социальной безопасности, социальная защита военнослужащих

щих и членов их семей, показатели (индикаторы) состояния социальной и гуманитарной безопасности военнослужащих, Вооруженные Силы Украины.

M. M. Shevchenko, Candidate of Philosophy Sciences,
Associate Professor

OUTLINE OF MILITARY AND SOCIAL SECURITY IN UKRAINIAN ARMY: NEW CONTEXT AND INTERPRETATION

Abstract. *In the article the social-philosophical analysis of the phenomenon of military-social security is realized and the proposals for determining of indices (indicators) of state social and humanitarian security of the subunits of the Armed Forces of Ukraine also are substantiated.*

For settling of the objectives of the researching study general scientific, social-philosophical methods of learning were used. With the help of the logical-semantic method is made more exact the substance of the concepts of "social security of military troops" and "humanitarian security of military troops". The methods of structural-functional analysis are made in possible to establish the relationship between the military-social and other spheres of public life, the method of factor analysis allowed to determine the causes of social contradictions in the military-social environment. With the help of the methods of analysis and synthesis the indices (indicators) of state of social and humanitarian security of military troops are determined. Diagnostic method allowed us to identify social risks and potential threats of military social security, prognostic method - to predict the consequences of realizing of threats of military-social security.

It is substantiated the thesis that the military-social security is represented itself the wholly determined result of social activity in the prevention and counteractions to threats and ensuring to protection of national interests in the military-social as well as military-humanitarian spheres.

It is proved that the growth of social tension in Ukrainian army could lead to a high risk of non-fulfillment of the Armed Forces of Ukraine the tasks for appointment. The necessity of the production observation, monitoring, evaluation and analysis of trends of social and humanitarian development of the Armed Forces of Ukraine in the context of ensuring of national security causes the need of determination of the indices (indicators) of state of social and humanitarian security of military troops, the introductions of constant monitoring of threats to military-social security. This will facilitate to formation of more reasonable management decisions and to improvement of the efficiency of state regulation of military-social processes and management of military security in general.

Keywords: *military and social security, social security of military personnel, humanitarian security of military personnel, social risks and threats of military and social security, social protection of military personnel and their families, the indicators social and humanitarian security of military personnel, the Armed Forces of Ukraine.*

Актуальність теми дослідження. Найважливішим завданням соціально-філософського дослідження у сфері соціальної безпеки є визначення соціальних інтересів, конкретизація їх змісту, характеру та пріоритетності; виявлення ризиків та загроз соціальним інтересам, їх класифікація; пошук оптимальних за складом та використанням сил і засобів, які дозволяють забезпечити реалізацію та захист соціальних інтересів.

Постановка проблеми. Ця обставина й визначає зв'язок загальної проблеми з найбільш важливими науковими та практичними завданнями дослідження проблем забезпечення військово-соціальної безпеки в Збройних Силах України. Ці завдання уявляються надзвичайно відповідальними. Адже затримка у зміні традиційних підходів до забезпечення військово-соціальної безпеки гальмує реформування Збройних Сил України і насамкінець може призвести до консервації нашого відставання у військовій сфері від провідних країн світу. Такий стан справ буде негативно впливати на ефективність всієї системи забезпечення воєнної безпеки і відповідно буде ускладнювати успішну реалізацію Стратегії національної безпеки України.

На основі **аналізу останніх досліджень і публікацій** [1-15] можна дійти висновку, що проблеми забезпечення військово-соціальної безпеки поступово привертають увагу фахівців із державного та військового управління, економістів, філософів та політологів. У той же час залишаються недостатньо вивченими проблеми, що спричинені фундаментальними протиріччями: між необхідністю здійснення професіоналізації армії та знаннями реальних шляхів та умов оптимізації цього процесу; між існуючою системою умов та факторів забезпечення військово-соціальної безпеки та необхідними умовами і факторами, що забезпечують престижність військової служби; між потребою професіоналізації армії, її динамікою та рівнем розвитку професійної структури суспільства. Тому актуальність дослідження визначається важливістю пошуку шляхів оптимізації системи забезпечення військово-соціальної безпеки, що сприятиме розв'язанню проблем соціального та гуманітарного розвитку Збройних Сил України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність теми дослідження зумовлена також ще й тим, що державні службовці та військові фахівці, які безпосередньо залучені до процесу формування соціальної та гуманітарної політики в Збройних Силах України, мають недостатню методологічну та прогностичну культуру. Наслідком цього є низький науковий рівень планування та управлінської діяльності в питаннях забезпечення військово-соціальної безпеки в українському війську.

Постановка завдання. Саме тому метою статті є соціально-філософських аналіз нових контекстів та інтерпретацій контурів військово-соціальної безпеки в українському війську в умовах кардинальних змін простору безпеки, а також обґрунтування пропозицій щодо визначення показників (індикаторів) стану соціальної та гуманітарної безпеки військовослужбовців.¹

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів. Під військово-соціальною безпекою розуміють стан захищеності

¹ Тема даної статті пов'язана з соціально-філософськими дослідженнями в межах цільових програм науково-дослідних робіт, які здійснюються Науково-дослідним центром гуманітарних проблем Збройних Сил України.

професійних, духовних, морально-психологічних, інтелектуальних та інших цінностей і якостей військовослужбовців та військових колективів, що забезпечує успішне виконання завдань за призначенням по протидії загрозам воєнного характеру. Похідними військово-соціальної безпеки є: військово-професійна безпека; соціальна безпека військовослужбовців; гуманітарна безпека військово-службовців; військово-психологічна безпека; безпека військової служби, військово-інформаційна та інші види безпеки [10].

Під соціальною безпекою військовослужбовців пропонуємо розуміти: 1) стан гарантованої правової та інституційної захищеності життєво важливих соціальних інтересів військовослужбовців та членів їх сімей від зовнішніх та внутрішніх загроз; 2) стан коли значення критеріїв соціальної захищеності військовослужбовців та членів їх сімей перебувають не нижче порогових значень, що становлять загрозу для соціальної безпеки країни.

Варто зазначити, що за допомогою методу структурно-функціонального аналізу було встановлено взаємозв'язок між військово-соціальною сферою та іншими сферами суспільного життя. Водночас, діагностичний метод дослідження військово-соціальної безпеки дозволив визначити найвагомші загрози з огляду на те, що безпека в соціальній сфері по суті інтегрує деякі загрози, що стосуються інших сфер життя держави. Загрози (у деяких авторів – ризики: термін застосовується як синонім) соціальної безпеки не можна розглядати як нерозвинуті загрози, не кожний ризик переростає в загрозу. Важливо не допустити переростання ризику в загрозу, оскільки завчасне її попередження ефективніше, ніж ліквідація наслідків.

Управління соціальними ризиками вважається основою соціального захисту й розглядається як його мета. Саме тому, маємо потребу у врахуванні їх для попередження погіршення умов забезпечення соціальної безпеки військовослужбовців.

Відповідно до класифікації соціальних ризиків щодо ступеня типовості соціальних ризиків та причини їх виникнення, пропонуємо згрупувати ризики соціальній безпеці військовослужбовців у такі види: загальносоціальні, які можна поділити на загальнопоширені (хвороба, непрацездатність, материнство, сімейні витрати, безробіття, старість, загибель, смерть, вдівство); незагальнопоширені, які кожна держава визначає самостійно (скорочення укомплектованості військових частин в ході реформування збройних сил; різке зниження загальноосвітнього рівня призовного контингенту; падіння престижу військової служби; погіршення матеріально-побутових умов військовослужбовців; втрата значної частини стимулів до військової служби; недостатньо чітке нормативно-правове регулювання порядку несення служби, взаємовідносин у військовому колективі, прав і відповідальності військовослужбовців); професійні, зумовлені негативними чинниками військової служби, що призводять до травматизму, професійних захворювань, загибелі; державно-політичні, пов'язані з воєнними діями, політичними репресіями; техногенні та екологічні (аварії та катастрофи на військових об'єктах).

Дію соціальних ризиків соціальній безпеці військовослужбовців посилюють ризики несоціального характеру, а саме: загострення воєнно-політичної ситуації

навколо держави; несприятливі соціально-економічні та політичні зміни; нестабільність чинного законодавства, коливання ринкової кон'юнктури; обмеженість або неповнота інформації про динаміку макроекономічних змін, тінізацію економіки тощо.

Деякі ризики одночасно впливають на декілька факторів та різні показники соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей. Розподіл соціальних ризиків за загальним рівнем впливу на соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей представлено в таблиці 1.

Стан соціальної безпеки військовослужбовців визначається сучасним характером внутрішніх та зовнішніх загроз в їх загальному вигляді. Загроза у широкому розумінні – це будь-який намір, можливість здійснити фізичну, матеріальну чи іншу шкоду суспільним чи особистим інтересам. Враховуючи той факт, що система загроз військово-соціальній безпеці досить широка, в даному дослідженні зупинимось лише на її соціальній складовій як найбільш небезпечної через можливість виникнення соціальної напруженості в Збройних Силах України, яка, в свою чергу, детермінована процесами політичної, економічної та соціальної сфер українського суспільства.

Виходячи з реальної ситуації в Збройних Силах України у процесі їх участі в АТО (низький рівень соціальної безпеки військовослужбовців, наслідком чого стало скептичне ставлення наявних категорій військовослужбовців та мобілізованих людських резервів до перспектив військової служби, ухиляння від призову і навіть дезертирство), можна констатувати, що соціальним загрозам передують соціальні протиріччя. Факторний метод дослідження військово-соціальної безпеки дозволив встановити, що в соціальній сфері Збройних Сил України причиною виникнення протиріч стає розрив між декларуванням повноцінного соціального захисту військовослужбовців і членів їх сімей та їхньою реальною беззахисністю. Соціальні протиріччя часто приводять до соціальної напруженості та соціальних конфліктів, які рельєфно проявляються у політичній, соціальній та власне у військовій сферах.

Таблиця 1

Вплив соціальних ризиків на фактор соціального захисту військово-службовців та членів їх сімей

№ п/п	Показники соціального захисту	Фактори впливу на показник соціального захисту військовослужбовців (в/с) та членів їх сімей	Соціальні ризики
1	2	3	4
1	Індекс здоров'я	1) чисельність хронічно хворих; 2) чисельність травмованих під час виконання службових та бойових завдань; 3) чисельність інвалідів; 4) загальна кількість зареєстрованих випадків захворювань.	Ризик травматизму під час виконання службових та бойових завдань (фактори 1-4); ризик загальної захворюваності (фактори 1-4); ризик інвалідності (фактори 1-4).
2	Забезпеченість житлом	Забезпеченість житлом у середньому на одного в/с.	Ризик втрати житла внаслідок пожежі; ризик втрати житла внаслідок аварії та катастрофи на військових об'єктах; ризик втрати роботи.

Продовження Таблиці 1

1	2	3	4
3	Коефіцієнт природного приросту населення	1) Чисельність народжених; 2) чисельність померлих.	Ризик смертності; ризик абортів.
4	Коефіцієнт кваліфікаційного рівня освіти в/с та членів їх сімей	Чисельність в/с та членів їх сімей: 1) з базовою (середньою) освітою; 2) з середньою професійною освітою; 3) з неповною вищою освітою; 4) з вищою освітою.	Ризик втрати роботи (фактори 2, 3, 4);
5	Рівень доходів в/с та членів їх сімей	1) Грошове забезпечення / заробітна плата; 2) прибуток, змішаний дохід та дохід від власності; 3) соціальні допомоги та інші одержані поточні трансфери.	Ризик втрати роботи (фактори 1, 3); ризик травматизму під час виконання службових та бойових завдань (фактор 3); ризик загальної захворюваності (фактор 1); ризик інвалідності (фактор 2); ризик втрати годувальника (фактор 3).
6	Рівень зайнятості в/с та членів їх сімей	1) Рівень безробіття серед в/с та членів їх сімей; 2) рівень працевлаштування в/с, котрі мають намір укласти контракт і безробітних членів сімей в/с; 3) рівень попиту на робочу силу в збройних силах, %.	Ризик втрати роботи (фактори 1, 2, 3); ризик інвалідності (фактор 3); ризик загибелі під час виконання службових та бойових завдань (фактор 3).

Джерело: [16]; контент-аналіз автора

На основі аналізу результатів наукових досліджень [1-15] та соціально-філософського аналізу перебігу соціальних змін у військовій сфері сучасного українського суспільства пропонуємо виокремити наступні показники (загрози) зростання соціальної напруженості в Збройних Силах України, що може призвести до високого ступеня ризику невиконання завдань за призначенням:

а) у політичній сфері: розчарування і падіння довіри до влади; протиріччя в органах державної влади (Президент – Верховна Рада – Кабінет міністрів); погіршення керованості державою; зростання розколу в суспільстві; зростання корупції у вищих ешелонах влади; протиріччя між прибічниками та противниками зовнішньополітичної інтеграції України до ЄС, воєнно-політичної інтеграції до НАТО;

б) у соціальній сфері: зростання цін на енергоносії, транспорт, промислові та продовольчі товари, комунальні послуги, ліки і т.д.; зростання цін на дитячі товари і розходи на утримання дітей; зростання протестного потенціалу в суспільстві; загострення криміногенної ситуації; зростання безробіття; незадовільне медичне та правове забезпечення населення країни; погіршення санітарно-епідемологічної обстановки; падіння рівня життя основної маси населення; падіння купівельної спроможності населення; зростання корупції і бюрократії;

в) у військовій сфері: зростання невдоволення рівнем грошового забезпечення військовослужбовців; зростання невдоволення соціальними відносинами в армійському середовищі; зростання невдоволення професійним рівнем військового управління в ході проведення антитерористичної операції (АТО); зростання невдоволення рівнем матеріально-технічного забезпечення частин, що залучені до виконання завдань за призначенням в зоні АТО; зростання невдоволення побутовими умовами військовослужбовців; застій у вирішенні житлової проблеми; падіння престижу військової служби; зростання невдоволення

пенсійним забезпеченням; зростання невдоволення соціальною несправедливістю в процесі надання статусу учасника АТО; зростання невдоволення бюрократичними перепонами в процесі оформлення статусу учасника АТО; зростання невдоволення воєнно-політичним курсом керівництва Міністерства оборони України; корупція і фінансові махінації в збройних силах; нагнітання антидержавницьких, сепаратистських, екстремістських настроїв у Збройних Силах України.

Під гуманітарною безпекою військовослужбовців пропонуємо розуміти стан захищеності ідеалів, духовних цінностей, традицій, укладу життя та культури військовослужбовців та членів їх сімей, який забезпечує сталий гуманітарний розвиток збройних сил, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізацію реальних та потенційних загроз гуманітарного характеру.

Варто додати, що поняття гуманітарної безпеки військовослужбовців має кілька вимірів:

- 1) безпека фізичного та психічного здоров'я військовослужбовців та членів їх сімей;
- 2) безпека можливості вільної самоідентифікації військовослужбовців та членів їх сімей;
- 3) безпека військовослужбовців та членів їх сімей щодо можливостей розвитку та загалом можливостей вибрати майбутнє.

В таблиці 2 наведено пропозиції щодо визначення показників (індикаторів) стану соціальної та гуманітарної безпеки військовослужбовців.

Таблиця 2

Пропозиції щодо визначення показників (індикаторів) стану соціальної та гуманітарної безпеки військовослужбовців

Національні інтєреси у військово-соціальної та військово-гуманітарній сферах	Найменування показника соціальної (гуманітарної) безпеки військовослужбовців (в/с) / Порогове значення показника (одиниці вимірювання)	Ймовірні наслідки у випадку виходу за порогове значення показника соціальної (гуманітарної) безпеки військовослужбовців	Зони стратегічного ризику у військово-соціальної та військово-гуманітарній сферах
1	2	3	4
Рівень життя і добробут в/с та членів їх сімей (розраховується за Методикою розрахунку рівня економічної безпеки України затвердженою Наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60) [17]	Частка в/с та членів їх сімей із сукупними витратами, які нижче 75 % медіанного рівня сукупних витрат (рівень бідності) / не більше 25 %	Деструктивний вплив бідності на військово-соціальної та військово-гуманітарну безпеку полягає в тому, що бідність, формує ряд специфічних загроз зростання соціальної напруженості у військово-соціальної системі: зростання невдоволення відносинами у військово-м середовищі; зростання невдоволення рівнем грошового забезпечення; зростання невдоволення побутовим не облаштуванням в/с; падіння престижу військової служби; зростання невдоволення	Відносне та абсолютне зниження рівня та якості життя в/с та членів їх сімей, що спричинить зростання соціальної напруженості у військово-соціальної системі.
	Частка в/с та членів їх сімей із середніми сукупними витратами на одну особу на місяць, які нижче прожиткового мінімуму / не більше 40 %		
	Відношення середньої зарплати до прожиткового мінімуму / не більше 3 %		
	Частка витрат на харчування (продовольчі товари та харчування поза домом) у загальному обсязі споживчих		

	грошових витрат домогосподарств / не більше 50 % Наявність житлового фонду в середньому на одну людину / не менше 25 кв. м.	пенсійним забезпеченням. В кінцевому підсумку може мати місце висування в/с вимог до командування щодо покращення матеріального положення і просування по службі.	
Спадкоємність військових традицій	Наявність розриву в спадкоємності традицій поколінь офіцерів різних управлінських ланок / (%), (порогове значення потребує розробки)	Конфлікт відносин між поколіннями офіцерів, який в недалекому майбутньому може набути кризового стану.	Духовно моральна аномія в/с (відхилення в системі соціальних норм).
Якість особового складу Збройних Сил України	Рівень споживання абсолютного алкоголю на людину за рік / 8 л/рік Кількість наркоманів на 1000 в/с – 0%	Фізична деградація в/с.	Масова девіантна (відхиляюча) поведінка в/с.
Довіра особового складу до керівництва держави та збройних сил	Наявність в/с, котрі не довіряють керівництву держави та збройних сил / не більше __ % (порогове значення потребує розробки)	Не виконання вимог військового керівництва стосовно якості бойової підготовки та освоєння військової техніки. Не виконання наказів військового керівництва та Верховного головнокомандувача ЗСУ щодо збройного захисту Вітчизни.	Відчуження в/с від влади.
Довіра особового складу до джерел офіційної інформації	Наявність в/с, котрі не довіряють джерелам офіційної інформації / не більше __ % (порогове значення потребує розробки)	Вплив закордонних та національних ЗМІ деструктивної спрямованості на особовий склад збройних сил.	Атомізація військово-соціального середовища.
Міжнаціональна та міжконфесійна злагода у військових колективах	Наявність конфліктів у військових колективах на міжнаціональному та міжконфесійному підґрунті / не більше __ % (порогове значення потребує розробки)	Дискримінація в/с за національною та конфесійною ознакою. Міжнаціональна та міжконфесійна напруга у військових колективах. Зміни у суспільній думці у військових колективах, яких безпосередньо не торкнулися конфлікти та напруга.	Міжнаціональні, міжконфесійні конфлікти.
Ефективність діяльності органів військового управління	Рівень злочинності (кількість злочинів на 1000 в/с) / Не більше 5 Рівень корупції в органах військового управління / (%) (порогове значення потребує розробки)	Постійне зростання грубих порушень військової дисципліни і злочинів у військах. Корупція та фінансові махінації у збройних силах.	Криміналізація військово-соціальних відносин.

Окремого розгляду потребує питання визначення рівня мотиваційної готовності військовослужбовців до збройного захисту Вітчизни. Під останнім пропонуємо розуміти системний стан, що відповідає різним рівням мотиваційної регуляції діяльності по збройному захисту Вітчизни і включає в себе особистісно-значеннєвий та ситуативно-цільовий рівні [18].

На нашу думку, постійними показниками моніторингу мотиваційної готовності військовослужбовців до збройного захисту Вітчизни на особистісно-

значеннєвому рівні є: 1) оцінка ставлення військовослужбовців до військової служби; 2) оцінка ставлення військовослужбовців до участі в миротворчих операціях; 3) оцінка ставлення військовослужбовців до участі в бойових діях по збройному захисту Вітчизни; 4) оцінка ставлення військовослужбовців до участі в бойових діях коаліційних військ на території іноземних держав; 5) самооцінка «образу Батьківщини»; 6) самооцінка вибору воєнно-політичного союзника; 7) прогнозні оцінки щодо підтримки народом армії у випадку збройного конфлікту на території України; 8) самооцінка «образу ворога»; 9) самооцінка «образу війни»; 10) самооцінка «образу перемоги»; 11) самооцінка «образу захисника Вітчизни».

Ситуативними показниками моніторингу громадської думки щодо готовності військовослужбовців до збройного захисту Вітчизни на ситуативно-цільовому рівні є: 1) оцінка результатів діяльності держави по ідеологічному забезпеченню оборонної політики України; 2) оцінка результатів діяльності держави по військово-патріотичному вихованню в суспільстві; 3) оцінка результатів ідеологічної роботи органів державного військового управління в збройних силах.

Висновки:

1. Військово-соціальна безпека – це стан захищеності професійних, духовних, морально-психологічних, інтелектуальних та інших цінностей і якостей особистості та суспільних груп, які входять до воєнної організації держави, здатний протистояти загрозам у військовій сфері під впливом людського чинника. Похідними військово-соціальної безпеки є: військово-професійна безпека, військово-духовна безпека, військово-психологічна безпека, безпека військової служби, військово-інформаційна та інші види безпеки, пов'язані з людським чинником.

2. Ризиками військово-соціальної безпеки є: загальносоціальні, які можна поділити на загальнопоширені (хвороба, непрацездатність, материнство, сімейні витрати, безробіття, старість, кончину, вдівство) і незагальнопоширені, які кожна країна визначає самостійно (скорочення укомплектованості військових частин в ході реформування збройних сил; різке зниження загальноосвітнього рівня призовного контингенту; падіння престижу військової служби; погіршення матеріально-побутових умов військовослужбовців; втрата значної частини стимулів до військової служби; недостатньо чітке нормативно-правове регулювання порядку несення служби, взаємовідносин у військовому колективі, прав і відповідальності військовослужбовців); професійні, зумовлені негативними чинниками військової служби, що призводять до травматизму, професійних захворювань, загибелі; державно-політичні, пов'язані з воєнними діями, політичними репресіями; техногенні та екологічні (аварії та катастрофи на військових об'єктах).

Дію соціальних ризиків військово-соціальної безпеці посилюють ризики не-соціального характеру, а саме: загострення воєнно-політичної ситуації навколо держави; несприятливі соціально-економічні та політичні зміни; нестабільність чинного законодавства, коливання ринкової кон'юнктури; обмеженість або неповнота інформації про динаміку макроекономічних змін, тінізацію економіки тощо.

3. Виходячи з реальної конкретної ситуації в Збройних Силах України у процесі їх реформування, соціальним загрозам передують соціальні протиріччя, які часто приводять до соціальної напруженості та соціальних конфліктів. Потенційними загрозами соціальній безпеці військовослужбовців Збройних Сил України є: зростання невдоволення рівнем грошового забезпечення військовослужбовців; зростання невдоволення соціальними відносинами в армійському середовищі; зростання невдоволення професійним рівнем військового управління в ході проведення АТО; зростання невдоволення рівнем матеріально-технічного забезпечення частин, що залученні до виконання завдань за призначенням в зоні АТО; зростання невдоволення побутовими умовами військовослужбовців; застій у вирішенні житлової проблеми; падіння престижу військової служби; зростання невдоволення пенсійним забезпеченням; зростання невдоволення соціальною несправедливістю в процесі надання статусу учасника АТО; зростання невдоволення бюрократичними перепонами в процесі оформлення статусу учасника АТО; зростання невдоволення воєнно-політичним курсом керівництва Міністерства оборони України; корупція і фінансові махінації в збройних силах; нагнітання антидержавницьких, сепаратистських, екстремістських настроїв у Збройних Силах України.

4. Необхідність поточного спостереження, контролю, оцінювання та аналізу тенденцій соціального та гуманітарного розвитку Збройних Сил України в контексті забезпечення національної безпеки обумовлює потребу визначення показників (індикаторів) стану соціальної та гуманітарної безпеки військовослужбовців, запровадження постійного моніторингу загроз військово-соціальній безпеці. Це сприятиме формуванню більш обґрунтованих управлінських рішень та підвищенню ефективності державного регулювання військово-соціальних процесів та управління воєнною безпекою загалом.

Розробка класифікації ризиків і джерел загроз національній безпеці на основі соціально-філософського аналізу їх сутнісних характеристик і впливу на формування системи безпеки українського суспільства є окремою складною темою, що потребує ретельного вивчення, яке автор і ставить за мету під час подальшої роботи у цій сфері.

Література

1. Кротиков, В. П. Гуманітарна політика у Збройних Силах України: проблеми теорії та практики / В. П. Кротиков. – К. : НДЦГПЗСУ, ТОВ «Видавничий будинок «Аванпостприм», 2010. – 258 с.
2. Гошовська, В. Соціальна домінанта національної безпеки: актуальні проблеми / В. Гошовська. – К. : Видавничий Дім «Корпорація», 2004. – 196 с.
3. Баланда, А. Соціальні детермінанти національної безпеки України / Анатолій Баланда. – К. : Вид-во Національної бібліотеки ім. Вернадського, 2008. – 413 с.
4. Проблеми комплектування Збройних Сил України військовослужбовцями служби за контрактом: соціальний аспект аналізу / Т. Д. Глушкова, І. С. Печенюк, В. П. Фатенко [та ін.] ; за заг. ред. М. М. Шевченка. – К. : Науково-дослідний центр гуманітарних проблем Збройних Сил України, 2007. – 172 с.
5. Безпека сталого розвитку України: побудова в умовах глобальних викликів / В. О. Ананьїн, В. В. Горлинський, О. О. Пучков [та ін.] ; за заг. ред. В. О. Ананьїна. – К. : ІСЗЗІ НТУУ «КПІ», 2009. – 271 с.
6. Економічна безпека України в умовах глобальних викликів / А. А. Мазаракі, О. П. Корольчук, Т. М. Мельник [та ін.] ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. – К. : КНТЕУ, 2010. – 718 с.

7. Дацюк, І. П. Механізми соціального захисту військовослужбовців у трансформаційному суспільстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня: спец. 25.00.02. «Механізми державного управління» / І. П. Дацюк. – Харків, 2010. – 23 с.
8. Голота, О. П. Фінансове забезпечення соціальної сфери Збройних Сил України в умовах їх реформування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня: спец. : 08.00.08. «Гроші, фінанси і кредит» / О. П. Голота. – Київ, 2008. – 17 с.
9. Богданович В. Ю. Теоретические основы анализа проблем национальной безопасности в военной сфере / В. Ю. Богданович. – К. : Основа, 2006. – 296 с.
10. Малюга, В. М. Комплексний механізм реалізації державного регулювання в системі забезпечення військово-соціальної безпеки / В. М. Малюга, М. М. Шевченко, І. А. Скибун // Вісник Національного університету оборони України. – 2012. – № 5. – С. 208-212.
11. Требін, М. П. Армія та суспільство: соціально-філософський аналіз взаємодії в умовах трансформації / М. П. Требін. – Х. : Видавничий дім «Інжек», 2004. – 404 с.
12. Смоляннюк, В. Військова могутність України: Теоретико-методологічні засади формування і розвитку (політологічний аналіз досвіду 1990-х років) / В. Смоляннюк. – Київ; Ірпінь : ВТОР “Перун”, 2000. – 448 с.
13. Семенченко, А. І. Методологія стратегічного планування у сфері державного управління забезпеченням національної безпеки України / А. І. Семенченко. – К. : Вид-во НАДУ, 2008. – 428 с.
14. Ларцев, В. С. Социальные и культурные детерминанты формирования личности / В. С. Ларцев. – К. : «Принт-Экспресс», 2002. – 430 с.
15. Абрамов, В. І. Духовний потенціал Збройних Сил України: методологія системного вивчення і регулювання : дис. ... доктора філос. наук : 09.00. 03 / В. І. Абрамов. – К., 2005. – 390 с.
16. Боярчук, Т. В. Система оцінки соціально-економічних ризиків у сфері соціального захисту населення / Т. В. Боярчук // Університетські наукові записки – 2005. – № 4 (16). – С. 392-295.
17. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економіки України від 02 березня 2007 року № 60: [Електронний ресурс] / Сайт Парус Інтернет- Консультант. Інформаційно-аналітична система по законодавству України. – Режим доступу: <http://consultant.parus.ua/?doc=03WN62B99B> – Дата звернення 07.07.2015.
18. Шевченко, Н. Н. Мотивационная готовность военнослужащих к вооруженной защите Отчизны / Н. Н. Шевченко // Государственное управление в сфере национальной безопасности : словарь-справочник / состав.: Г. П. Сытник, В. И. Абрамов, В. Ф. Смоляннюк и др.; под общ. редакцией Г. П. Сытника. – К. : НАДУ, 2012. – С. 219-220.

References

1. Krotykov, V. P. (2010). *Humanitarna polityka u Zbroinykh Sylakh Ukrainy: problemy teorii ta praktyky [Humanitarian policy in the Armed Forces of Ukraine: problems of theory and practice]*. Kyiv: NDTs-HPZSU, TOV “Vydavnychyy budynok “Avanpostprym” [in Ukrainian].
2. Hoshovska, V. (2004). *Sotsialna dominanta natsionalnoi bezpeky: aktualni problemy [Social dominance of national security: current problems]*. Kyiv: Korporatsiia [in Ukrainian].
3. Baland, A. (2008). *Sotsialni determinanty natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Social determinants of national security of Ukraine]*. Kyiv: Vyd-vo Natsionalnoi biblioteki im. Vernadskoho [in Ukrainian].
4. Hlushkova, T. D., Pechenyuk, I. S., Fatenko, V. P. et al. (2007). *Problemy komplektuvannia Zbroinykh Syl Ukrainy viiskovosluzhbovtsiamy sluzhby za kont-raktom: sotsialnyi aspekt analizu [Problems of manning the Armed Forces of Ukraine for military service contract: the social aspect of the analysis]*. M. M. Shevchenko (Ed.). Kyiv: Naukovo-doslidnyi tsentr humanitarnykh problem Zbroinykh Syl Ukrainy [in Ukrainian].
5. Horlynskyi, V. V., Puchkov, O. O. et al. (2009). *Bezpeka staloho rozvytku Ukrainy: pobudova v umovakh hlobalnykh vyklykiv [Safety of Sustainable Development of Ukraine: construction in the face of global challenges]*. V. O. Ananin (Ed.). Kyiv: ISZZI NTUU “KPI” [in Ukrainian].
6. Korolchuk, O. P., Melnyk, T. M. et al. (2010). *Ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh hlobalnykh vyklykiv [The economic security of Ukraine under conditions of global challenges]*. A. A. Mazaraki (Ed.). Kyiv: KNTEU. [in Ukrainian].

7. Datsiuk, I. P. (2010). Mekhanizmy sotsialnoho zakhystu viiskovosluzhbovtziv u transformatsiinomu suspilstvi [The mechanisms of social protection of servicemen in the transformation society]. *Extended abstract of specialist's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
8. Holota, O. P. (2008). Finansove zabezpechennia sotsialnoi sfery Zbroinykh Syl Ukrainy v umovakh yikh reformuvannia [Financial support for the social sphere of the Armed Forces of Ukraine in the conditions of reforming]. *Extended abstract of specialist's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].
9. Bogdanovich, V. Yu. (2006). *Teoreticheskie osnovy analiza problem natsionalnoi bezopasnosti v voennoi sfere* [Theoretical Foundations of analysis of national security in the military sphere]. Kyiv: Osnova [in Russian].
10. Maliuha, V. M., Shevchenko, M. M., Skybun, I. A. (2012). Kompleksnyi mekhanizm realizatsii derzhavnoho rehuliuвання v systemi zabezpechennia viiskovo-sotsialnoi bezpeky [The complex mechanism of realization of state regulation in the system of military social security]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy – Bulletin of National Defense University of Ukraine*, 5, 208-212 [in Ukrainian].
11. Trebin, M. P. (2004). *Armiia ta suspilstvo: sotsialno-filosofskyi analiz vzaiemodii v umovakh transformatsii* [Army and Society: social-philosophical analysis of the interaction in the conditions of transformation]. Kharkiv: Vydavnychiy dim «Inzhek» [in Ukrainian].
12. Smolianiuk, V. (2000). *Viiskova mohutnist Ukrainy: Teoretyko-metodolohichni zasady formuvannia i rozvytku (politolohichniy analiz dosvidu 1990-kh rokiv)* [The military power of Ukraine: Theoretical and methodological bases of formation and development (political analysis of the experience of the 1990s)]. Kyiv - Irpin: VTOR "Perun" [in Ukrainian].
13. Semenchenko, A. I. (2008). *Metodolohiia stratehichnoho planuvannia u sferi derzhavnoho upravlinnia zabezpechenniam natsionalnoi bezpeky Ukrainy* [Methodology of strategic planning in public administration zabezpechenniam national security of Ukraine]. Kyiv: Vydvo NADU. [in Ukrainian].
14. Lartsev V. S. (2002). *Sotsialnye i kulturnye determinanty formirovaniia lichnosti* [Social and cultural determinants of personality formation]. Kyiv: Print-Ekspress [in Russian].
15. Abramov, V. I. (2005). *Dukhovnyi potentsial Zbroinykh Syl Ukrainy: metodolohiia systemnoho vyvchennia i rehuliuвання* [The spiritual potential of the Armed Forces of Ukraine: Methodology of systematic study and regulation]. Kyiv [in Ukrainian].
16. Boiarchuk, T. V. (2005). Systema otsinky sotsialno-ekonomichnykh ryzykiv u sferi sotsialnoho zakhystu naselennia [The evaluation system of social and economic risks in the field of social protection]. *Universytetski naukovy zapysky – University scientific notes*, 16, 392-295 [in Ukrainian].
17. Nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy Pro zatverdzhennia Metodyky rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy : pryiniaty 02 bereznia 2007 roku № 60 [Order of the Ministry of Economy of Ukraine on approval of the Methodology of calculating the economic security of Ukraine from March 2, 2007 №60]. *Informatsiino-analitychna systema po zakonodavstvu Ukrainy – The information-analytical system on Ukrainian legislation*. Retrieved from <http://consultant.parus.ua/?doc=03WN62B99B> [in Ukrainian].
18. Shevchenko, N. N., Sytnik, G. P., Abramov, V. I., Smolianiuk, V. F. (2012). Motivatsionnaia gotovnost voennosluzhashchikh k vooruzhennoi zashchite Otchizny [Motivational readiness of troops of the armed defense of the Motherland]. *Gosudarstvennoe upravlenie v sfere natsionalnoi bezopasnosti – State management in the sphere of national security*, 219-220. Kyiv: NADU [in Russian].

Надійшла 04.05.2016

Бібліографічний опис для цитування :

Шевченко, М. М. Контури військово-соціальної безпеки в українському війську: нові контексти та інтерпретації / М. М. Шевченко // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. - 2016. - № 2 (8). - С. 203-214.